

■ Utlåtande över sökande till Lars Hiertas professur i statsvetenskap

Hedrad över uppdraget att vara sakkunnig vid tillsättningen av Lars Hiertas professur i statsvetenskap vid Stockholms universitet överlämnar jag härmed mitt utlåtande. Det består dels av en deskriptiv del som är samförfattad med mina två medsakkunniga, dels av ett individuellt utlåtande av undertecknad om de sökandes lämplighet för anställningen.

A. Gemensam deskriptiv del

Anställningen

Lars Hiertas professur i statsvetenskap var den första som inrättades vid dåvarande Stockholms högskola år 1936. Den har tidigare innehaft av en rad prominenta statsvetare såsom Elis Håstad, Herbert Tingsten, Gunnar Heckscher, Hans Meijer, Olof Ruin, Björn Wittrock och Diane Sainsbury. Hierta-professuren är en av tre "named chairs" i svensk statsvetenskap och är generell, dvs den innehåller inte någon avgränsning mot en särskild del av ämnet. Längre var Hierta-professuren den enda vid institutionen men man har numera sex ytterligare professorer anställda. Enligt uppgift från institutionens prefekt (professor Daniel Tarschys) är emellertid Hierta-professuren en s k rekryterings-tjänst som medför mer tid för forskning och bättre lönevillkor än den slags anställning som för närvarande gäller för t ex befordrade professorer. Till detta kommer att man i utlysningen av professuren som en av de meriteringsgrunder vid vilken "särskild vikt" skall fästas, förutom de sedvanliga vetenskapliga och pedagogiska skicklighet, lagt till att "särskild vikt" också skall fästas vid betydelsen av *administra-*

tiv skicklighet. Vi konstaterar också att man valt att behålla beteckningen "Lars Hiertas professur" för denna anställning. En rimlig tolkning av dessa förhållanden är att anställningen ifråga innebär att innehavaren förväntas ta ett ledningsansvar för institutionens verksamhet, t ex som prefekt och/eller som ledare av större forskningsprogram. Det är vidare rimligt att anta att professurens särskilda kännetecken innebär att innehavaren förväntas företräda ämnet och institutionen gentemot det egna universitets organ samt också vara en betydelsefull aktör gentemot olika externa forskningsfinansiärer. Till detta kommer att med den betydelse som den s k tredje uppgiften fått, vederbörande också förväntas att i icke ringa grad företräda den stockholmska statsvetenskapen inför det omgivande samhället. Eftersom Stockholmsinstitution ligger i landets politiska centrum har denna verksamhet betydelse för ämnets ställning och anseende i hela landet.

Detta innebär att meriter vad gäller forskningsledning, initiering av större forskningsprogram och förmåga att företräda ämnet måste vara av särskild betydelse i detta ärende. Denna slags kompetens har kommit att bli allt viktigare i anledning av att forskningen numera är starkt beroende av externa anslag. Liksom i många andra länder har dessutom den externa forskningsfinansieringen i Sverige kommit att inriktas mot att stödja så kallade "starka forskningsmiljöer", "spetsforskning", "ledande forskare" och "excellence". Att erhålla sådana medel är naturligtvis centralt för ämnets och institutionens ställning. Inte minst därför att dessa medel kommer i form av stora så

kallade programanslag som kan användas för att under relativt lång tid finansiera ett stort antal postdoc- och doktorandtjänster, forskarskolor samt för forskningen viktig infrastruktur som t ex uppbyggnad och underhåll av omfattande databaser. Det finns goda skäl att anta att forskningsledarens kompetens och internationella renommé är av stor betydelse för möjligheten att erhålla detta slags anslag framöver. De institutioner och ämnen som inte kan göra sig gällande i denna konkurrens kommer på grund av de minskande fakultetsanslagen få svårt att hävda sig.

Konkret handlar dessa forskningsledande arbetsuppgifter inte om renodlade administrativa göromål, utan om att kunna ta initiativ till och organisera relativt omfattande grupper av forskare för att arbeta inom något gemensamt forsknings-tema. Det handlar också om att kunna organisera flervetenskapligt samarbete med andra institutioner, både vid det egna universitet och vid andra lärosäten. Detta kräver inte bara att personen ifråga själv är en skicklig och internationellt framstående forskare, utan att denne(a) också besitter förmåga att kunna samla och inspirera relativt stora grupper av kolleger och yngre forskare till större gemensamma tematiska forskningsinsatser som dessutom skall stå sig i konkurrensen om dessa anslag. Med tanke på många av de normer om självständighet och individuell originalitet som är tunga inom forskarsamhället, inte minst inom det samhällsvetenskapliga området, är detta en grannliga arbetsuppgift som kräver såväl långtgående samarbetsförmåga, organisatorisk skicklighet, förmåga till intellektuellt ledarskap och hög egen kompetens som forskare.

I det konkreta fallet handlar detta om att utifrån den befintliga kompetens som finns vid den egna institutionen kunna se möjliga synergieffekter, att få personer

som sysslar med olika saker att se positivt på att samarbeta och att skapa entusiasm för en idé eller ett tema. Forskningen på området "kreativa forskningsmiljöer" talar för vikten av att det i en forskningsmiljö finns en eller ett par sådana personer som kan skapa detta slags intellektuella fokuspunkter. Det handlar bland annat om att kunna ta initiativ till gemensamma forskningsteman som både är så pass breda att de entusiasmerar många som är verksamma vid institutionen till att delta i sådana storskaliga satsningar och samtidigt är så preciserade och vetenskapligt originella att de övertygar de bedömare som de externa forskningsfinansiärerna anlitar. Dessa kommer med stor sannolikhet att vara synnerligen värenommerade internationella forskare och därför är det viktigt att den som skall fylla dessa arbetsuppgifter själv är väl synlig och aktivt deltar i det internationella forskarsamhällets verksamheter. Det kan tilläggas att i den utvärdering som det svenska Vetenskapsrådet gjort av svensk statsvetenskap så underströks just för stockholmsinstitutionen betydelsen av en ökad förmåga till internt samarbete¹.

Att kunna rekrytera en person till Hierta-professuren med kompetens att hävda sig i denna starkt ökande konkurrens kommer sannolikt att vara av stor betydelse inte bara för Stockholms statsvetenskapliga institutions framtid utan för hela ämnets ställning i Sverige. Vi vill understryka att denna syn på ärendet har stöd i svensk författning där det i Högskoleför-

1 Swedish Research in Political Science – an Evaluation. Vetenskapsrådets rapportserie 2002:1. Stockholm: Vetenskapsrådet. Utvärderare var professorerna Arild Underdal från Oslo universitet (ordf.), Göran Hydén (University of Florida) och Ellen M. Immergut från Humboldt Universität Berlin.

ordning stadgas att man vid anställning skall ta hänsyn till ”graden av administrativ och annan skicklighet som är av betydelse med hänsyn till det ämnesinnehåll som universitetet bestämmer för anställningen och de arbetsuppgifter som skall ingå i anställningen. Vidare skall beaktas graden av skicklighet att utveckla och leda verksamhet och personal” (4 kap, 15 §). I universitetets instruktion för dokumentation av meriter omtalas detta som ”att ha såväl förmåga att samarbeta som den förmåga och lämplighet i övrigt som behövs för att fullgöra arbetsuppgifterna väl”. Detta skall enligt denna rekommendation kunna vitsordas skriftligt från arbetsgivare och andra uppdragsuppgivare ”för värdering av ledarkompetens, social kompetens, samarbetsförmåga och initiativförmåga”. I anställningsordningen för universitetet understryks vidare att även ”planering och ledning av forskning skall tillmätas betydelse”.

De sökande

Fem personer har sökt anställningen, nämligen professorerna Walter Carlsnaes, Jan-Erik Lane och Tommy Möller samt Viktor Sola och Anders Åström. Av dessa kan Sola och Åström avföras från den vidare diskussionen då de inte har disputerat, inte sänt in nödvändiga handlingar och inte heller har uppvisat några forskningsmeriter i ämnet. I realiteten har vi således tre sökande: Walter Carlsnaes som för närvarande är professor vid Statsvetenskapliga institutionen vid Uppsala universitet, Jan-Erik Lane som är professor i ämnet vid universitetet i Genève samt Tommy Möller som är professor vid Statsvetenskapliga institutionen vid Stockholms universitet.

Bedömningsgrunder

Vi har med ledning av de instruktioner och författningar som tillställts oss från fakulteten kommit fram till att för att fylla de uppgifter som professuren kräver, finns det skäl att bedöma de sökande efter fyra olika huvudkriterier. Dessa är:

- I. Vetenskaplig verksamhet
- II. Pedagogisk verksamhet
- III. Administrativ och forskningsledande verksamhet
- IV. Verksamhet som ämnesföreträdare

Det betyder att den som kan komma ifråga för en anställning som denna självklart måste vara en framstående forskare och akademisk lärare. Personen ifråga måste emellertid som framhållits ovan även ha visat kvalifikationer som forskningsledare och kunnat företräda och informera om ämnet, såväl till övriga delar av akademien som till det övriga samhället. En viktig typ av meriter i dessa sammanhang är deltagande och aktivitet i det internationella statsvetenskapliga forskarsamhällets olika aktiviteter. Denna meriteringsgrund är egentligen en del av den vetenskapliga meriteringen eftersom statsvetenskap numera är ett starkt internationaliserat ämne med en mängd internationella tidskrifter, vetenskapssamfund, utbildningar och konferenser. Det finns två skäl att särskilt understryka meriter på denna punkt. För det första kommer internationell visibilitet med all sannolikhet att vara av stor betydelse i konkurrensen om de mera omfattande och långsiktiga typ av forskningsanslag som vi nämnt ovan. För det andra är det för yngre forskare (doktorander eller post-docs) viktigt att forskare på en position som denna har ett relativt omfattande internationellt kontaktnät. Möjligheten att som doktorand få ta en del av sin

utbildning vid eller efter disputation få möjlighet till post-doc vistelser vid välrenommerade utländska universitet underlättas väsentligt om forskare på positioner som den Hiertska professuren själva har ett omfattande internationellt kontaktnät. Om man som forskare inte själv är aktiv i, uppmärksammas av eller känner till hur det internationella forskarsamhället fungerar är det naturligtvis inte sannolikt att ens adepter förmår göra sig gällande där. Det skall också tilläggas att internationalisering i sig är ett viktigt vetenskapligt kvalitetsmått. Kvalitetsgranskningen är helt enkelt betydligt hårdare och konkurrensen större på den internationella nivån.

Det är vår tolkning av de handlingar med instruktioner som vi fått oss tillställda från Stockholms universitet att man måste ha *tillräckliga meriter* inom samtliga ovan nämnda fyra områden för att komma ifråga för en anställning som denna. Det innebär att hur än skicklig man själv är som forskare, kan det inte kompensera om man saknar tillräckliga meriter inom något av de andra områdena. Här vill vi emellertid tillägga att man för de två senare punkterna måste värdera yngre och mera seniora forskares meriter något olika. För yngre forskare måste det rimligen räcka med att ha visat "gott gry" inom områdena administrativ och forskningsledande verksamhet samt att företräda ämnet utåt medan kraven på dessa punkter måste ställas högre på mera seniora forskare. Eftersom samtliga tre aktuella sökanden måste betraktas som seniora forskare är detta påpekande av mindre betydelse här, men det bör beaktas att Tommy Möller som disputerade 1986 tillhör en klart yngre generation forskare än Carlsnaes och Lane som disputerat 1976 respektive 1973. En något mera generös bedömning av Tommy Möllers meriter på

de två senare kriterierna är därför på sin plats.

Vi har när det gäller bedömning av de sökandes meriter gjort analyser av ett relativt stort antal olika databaser och nätbaserade sökmotorer för att på så sätt skaffa oss ett bredare bedömningsunderlag. Vi skall genast tillägga att dylika kvantitativa data måste tolkas med försiktighet och att många av dessa mått är tämligen trubbiga. Vi vill likväl peka på att de alltmer kommit att användas inom samhällsvetenskap och humaniora vad gäller utvärdering av forskning (inte minst i den ovan nämnda Vetenskapsrådets utvärdering av svensk statsvetenskap). Det allmänt använda citeringsindexet SSCI² som visar hur många gånger en forskares arbeten blivit citerade i artiklar publicerade i vetenskapliga tidskrifter ger då följande resultat. Carlsnaes 75, Lane 488 och Möller 17. För att få ett mått på de sökandes aktivitet vad gäller att informera om sin forskning har vi använt databasen Artikelsök³ som visar hur många artiklar i olika svenska dagstidningar och allmänna tidskrifter som vederbörande publicerat. Resultatet av denna sökning är Carlsnaes 2, Lane 127 och Möller

- 2 Social Science Citation Index. Detta är det gängse måttet när forskares genomslag i det internationella vetenskapssamhället skall mätas. Måttet är antalet gånger som ett arbete av en forskare citerats av andra forskare när de publicerar sig i någon av de ca 1700 internationella tidskrifter som ingår i databasen. Databasen går tillbaka till 1986. Man kan säga att detta är ett mått på vilket genomslag en forskares arbete har haft inom det internationella forskarsamhället.
- 3 Ger referenser till 30 (fram till 1984 var det 50) svenska dagstidningar och ca 550 löpande svenska tidskrifter och fram till 1997 också årsböcker. Täcker perioden från 1979. Kan sägas vara ett mått på forskarens deltagande i den svenska samhällsdebatten alternativt hur mycket man nått ut till det omgivande samhället med sin forskning.

100 (sökningarna utförda 16 augusti 2005).

Begäran om komplettering av meriter

I de sökandes insända handlingar var meriter för att kunna bedöma administrativ skicklighet och pedagogisk skicklighet enligt vår mening bristfälligt redovisade. På många punkter hade man inte följt de rekommendationer som Stockholms universitet gett ut om hur meriter på dessa områden borde redovisas. För att i någon mån avhjälpa denna brist på redovisning av dessa viktiga meriter, tillskrevs efter konsultation med ansvariga på fakulteten 2005-05-11 de sökande med begäran om ytterligare upplysningar. På följande punkter begärdes komplettering:

1. Pedagogisk skicklighet

Handledning av doktorander fram till disputation för dr. examen/grad.
Namn doktorand, titel på avhandling, årtal för disputation (endast uppgifter om de ni varit huvudhandledare för behövs).

2. Skicklighet som forskningsledare

Ledningsfunktion för nationella och internationella samarbetsprojekt. (projektets titel, anslagsgivare, belopp, tidpunkt).

Erhållna externa forskningsmedel som huvudman (projektets titel, anslagsgivare, belopp, tidpunkt)

Ni får om ni vill begränsa dessa uppgifter till de senaste sju åren.

3. Administrativ skicklighet

Uppgift om tre tyngsta administrativa uppdragen som ni haft samt intyg från personer i den chefsbefattning ni rapporterat till om hur väl detta uppdrag utförts. Det vill säga, om ni varit studierektor vill vi ha intyg från

prefekt, om ni varit prefekter vill vi ha intyg från dekanus. etc.

Samtliga tre aktuella sökande har inkommit med uppgifter om sin meritering på dessa punkter.

Redovisning av meriter

I. Vetenskaplig verksamhet

Walter Carlsnaes (f. 1943) har en lång karriär inom forskningsområdet internationella relationer (IR). Förutom i Sverige har han studerat i USA och England där han 1976 erhöll sin doktorexamen från Oxford University. Sin nuvarande anställning har han vid Uppsala universitet där han 1999 befordrades till professor. Carlsnaes har sysslat med både undervisning och forskning men den huvudsakliga tyngdpunkten i hans verksamhet ligger på forskningsuppdrag. Han har varit relativt framgångsrik i att erhålla forskningsanslag för sin egen forskning, huvudsakligen från svenska källor, vilket har gjort det möjligt för honom att koncentrera sig på sin egen forskning under längre perioder.. Det skall understrykas att Carlsnaes har varit mycket aktiv i internationella forsknings-sammanhang. Denna aktivitet har bland annat yttrat sig i hans många bidrag till vetenskapliga konferenser, medredaktörskap för flera böcker och i hans roll som den förste redaktören för en central vetenskaplig tidskrift, nämligen *European Journal of International Relations* 1995-2000. Bland de böcker han varit medredaktör för märks särskilt *Handbook of International Relations* (2002, tillsammans med Thomas Risse och Beth Simmons). Den har på kort tid kommit att bli standardreferensverket när det gäller att bedöma vad som är "state of the art" inom IR-forskningen.

Carlsnaes vetenskapliga profil är tämligen starkt orienterad gentemot teoretiska och filosofiska frågor, även om han också har en del empiriska arbeten på sin meritlista. Det empiriska inslaget är mest framträdande i hans studier av olika aspekter på svensk utrikespolitik och europeisk integration. I många av sina studier har Carlsnaes valt en jämförande ansats vilken emellertid har fokuserats mera på teoretisk och begreppslig utveckling än på empiriska applikationer.

Carlsnaes tidiga arbeten var fokuserade på ideologibegreppet och dess användning i studiet av utrikespolitik. *The Concept of Ideology and Political Analysis: A Critical Examination of its Usage by Marx, Lenin and Mannheim* (1981) växte fram ur författarens doktorsavhandling. Som titeln antyder innehåller boken en kritisk analys av den komplicerade och ofta misslyckade historien för ideologibegreppet. Studien visar att författaren är väl beläst inom området och undviker de lättvindiga generaliseringarnas fällor. Den är vederbörligen kritisk men den frambringar inte en alternativ definition eller teorikonstruktion. Syftet är att klassificera och avgränsa ideologibegreppet och möjligen att särskilt understryka ideologins politiska och mobiliserande effekter som dess mest betydelsefulla element. Analysen och diskussionen i *The Concept of Ideology and Political Analysis* är lärd och solid men den är på sammangång så försiktig att dess vetenskapliga bidrag förblir begränsat.

Bland Carlsnaes publikationer är *Problems of Comparative Conceptualization* (1986) den som mest direkt härstammar från hans doktorsavhandling. Den utsträcker den tidigare begreppsanalysen genom att lämna "pionjärerna" av ideologianalysen utanför bilden och koncentrera framställning på analys av utrikespolitik mot vilket många av Carlsnaes senare publikationer

inriktas. I backspegeln syns *Ideology and Foreign Policy* att ha varit betydelsefull för Carlsnaes utveckling som forskare i det att boken uttrycker en lingvistisk, eller om man så vill, konstruktivistisk, vändpunkt i hans metodologiska ansats. I denna omsvängning försöker han gå djupare vad gäller teori och substans inom internationella relationer. Det måste framhållas att författaren är fullt medveten om vilka implikationer detta hans metodologiska val innebär för teoribygandet i studiet av utrikespolitik.

Analysen behandlar både ideologibegreppet och den jämförande metoden samt föreslår en förklaringsmodell. Ett huvudsyfte för författaren är att frigöra ideologibegreppet från dess sedvanliga förankring i uppfattningar och övertygelser och argumentera för dess intentionala funktion i skapandet av uppfattningar och övertygelser. Detta val är grundläggande för Carlsnaes försök att använda ideologi som ett förklarande begrepp genom att använda det för att ersätta olika funktionella förklaringar. Utvecklingen av teori och begrepp i *Ideology and Foreign Policy* är systematisk och opererar på en hög vetenskaplig nivå. Till detta skall läggas att Carlsnaes skriver mycket bra och att hans analytiska steg är lätta att följa. Det är emellertid uppenbart är att denna slags studier inte kan bevisa att den förklarande modellen också kan leda till fruktbara empiriska applikationer.

Bedömningen av den empiriska fruktbarheten hos Carlsnaes teori om ideologi möjliggörs genom det faktum att han har publicerat ett flertal bidrag till svensk och europeisk utrikespolitik. Hans mest omfattande arbete om svensk utrikespolitik är *Energy Vulnerability and National Security. The Energy Crisis, Domestic Policy Responses and the Logic of Swedish Neutrality* (1988). Denna studie har både ett empiriskt och

policy fokus och behandlar huvudsakligen vilken effekt energikrisen hade på den svenska neutraliteten mera än själva krisen. Analysen är väl genomförd och bygger på ett omfattande originalmaterial om svensk energi- och utrikespolitik. Den står på teoretiskt grund men vilar egentligen inte på de teoretiska och begreppsliga insatser som författaren tidigare gjort. Carlsnaes kommer fram till några tämligen provokativa slutsatser som innebär att Sverige bara gjorde tveksamma och motvilliga förändringar för att reducera sitt energiberoende. Resultatet i form av energiberoende av västländerna innebar att symmetrin i den svenska neutraliteten eroderade. Nu tjugo år senare är det lätt att kritisera en sådan slutsats, men vid sin tidpunkt var den fullt rimlig. Det kan tilläggas att medan denna analys är fullgod rent begreppsligt så är den i vetenskapliga termer ganska slätstruken.

I tillägg till de filosofiska och begreppsliga diskurserna ligger Carlsnaes huvudsakliga styrka på den metodologiska utvecklingen i studiet av utrikespolitik. Hans bidrag "Foreign Policy" till *Handbook of International Relations* visar på en bred kunskap om utvecklingen av olika linjer i analysen av utrikespolitik. Beskrivningen av forskningsområdet är mycket rimlig och saklig i det att Carlsnaes också ger röst åt författare som representerar andra forskningstraditioner än hans egen. Han har även publicerat flera andra mindre artiklar om utvecklingen av analysen av utrikespolitik (UP) som styrker intrycket av vittgående kunskaper om fältet men som inte lägger till särskilt mycket till dess vetenskapliga profil. I flera av sina publikationer har Carlsnaes utforskat problemet med förändring av staters utrikespolitik. Detta intresse är särskilt tydligt i hans artikel "On Analysing the Dynamics of

Foreign Policy Change: A Critique and Reconceptualization" (1993).

Bland Carlsnaes teoretiska och begreppsliga artiklar inom UP är "The Agency-Structure Problem in Foreign Policy Analysis" (1992) kanske den viktigaste. Bidraget skall läsas gentemot bakgrunden av den aktör-struktur debatt som spreds inom IR vid slutet av 1980-talet och som en del av den allmänna konstruktivistiska omsvängningen. Carlsnaes artikel, publicerad i *International Studies Quarterly*, om än inte i grunden originell, är likväl ett genuint bidrag till den teoretiska diskussionen inom området. Den visar klart att aktör-struktur ansatsen har särskild relevans för utrikespolitiken eftersom den ger en viktig förbindelseänk till studiet av samspelet mellan strukturella förhållanden och intentionala handlingar. Carlsnaes argumenterar övertygande att genom att acceptera den "contextually bounded nature of foreign policy behaviour of states", så kan man integrera både rationalistiska, situationella och kognitiva faktorer i UP. I denna artikel kan man möjligen också skönja en mera direkt koppling till författarens tidigare försök att utveckla förklarings teorier av utrikespolitiskt agerande.

På senare år förefaller Carlsnaes ha ägnat alltmer tid åt det internationella vetenskapssamhället genom att organisera och leda många olika paneler vid internationella konferenser och genom ett flitigt deltagande i publicering av tidskrifter och antologier. Det är måhända mest rättvisande att hävda att Carlsnaes huvudsakliga referensgrupp har varit i de brittiska och nordamerikanska akademiska sammanslutningar där han har blivit respekterad och väl synlig inom sitt forskningsområde. Samtidigt går det inte att komma ifrån intrycket att Carlsnaes egna vetenskapliga bidrag efterhand har blivit mera

syntetiska och beskrivande. Inte heller har han på rätt lång tid publicerat något större självständigt vetenskapligt arbete. Sammantaget kan sägas att Carlsnaes har en solid meritering inom det analytiska, begreppsliga och empiriska studiet av internationella relationer och utrikespolitik, men att hans allmänna profil som forskare har förblivit tämligen smal. Slutsatsen är emellertid att han tveklöst har tillräckliga vetenskapliga meriter för denna anställning.

Jan-Erik Lane (f. 1946) innehar en professur i statsvetenskap vid universitet i Genève. Han har innan denna anställning haft en rad andra tjänster, bland annat varit professor i Norge och Sverige. Därtill kommer en lång rad vistelser vid olika universitet runt om i världen som gästprofessor. Lanes vetenskapliga publiceringsverksamhet är mycket omfattande. Den innehåller mer än 250 publikationer i form av artiklar och böcker som han antingen författat själv eller varit medförfattare till. Produktionen kännetecknas samtidigt av en betydlig bredd. Av publikationslistan framgår att den omfattar ett stort antal arbeten inom var och en av statsvetenskapens huvudinriktningar, dvs. politisk teori, offentlig förvaltning, offentlig politik, jämförande politik (inom detta såväl konstitutionella problem som analys av politisk kultur) samt internationell politik, EU och "global governance". Denna bredd präglar också de arbeten som han sänt in för bedömning.

Lanes ansökning innehåller även en slags programförklaring. Han anför att han för avsikt att fortsätta sin forskning inom tre områden, nämligen politisk kultur (samspelet mellan etnicitet, religion och politik), globalisering (globaliseringsens determinanter och de styrningsproblem som de reser) samt spelteori (för-

bättring av den kooperativa spelteorin för kollektiva beslut, exempelvis vad gäller EU).

Den betydande bredden i de insända publikationerna ger en god bild av Lanes allmänna statsvetenskapliga kvalifikationer. De visar också att han, vilket är tämligen unikt, har sysslat med praktiskt taget alla områden inom statsvetenskapen. Det är emellertid i detta sammanhang iögonfallande att de arbeten som han valt att låta utgöra underlaget för bedömningen mestadels har karaktären av läroböcker, vartill kommer att de i hög grad följer en gemensam mall. Det gäller både den långa raden av arbeten som behandlar offentlig politik och förvaltning och de arbeten som faller inom områdena jämförande politik och politisk teori.

En mycket stor del av de arbeten som Lane åberopar faller inom området offentlig politik och förvaltning. Det handlar om böckerna *The Public Sector* (1993, 3:e uppl. 2000), *New Public Management* (2000), *The New Institutional Politics* som Lane har skrivit tillsammans med Svante Ersson (också 2000) och slutligen *The Principal-Agent Perspective upon Public Administration and Public Management* (antagen av förlaget Routledge för utgivning 2005).

Dessa fyra böcker har till stora delar en likartad ansats och det är därför naturligt att beskriva dem tillsammans. De är samtliga skrivna inom ramen för ett ekonomiskt perspektiv på politik. Därtill kommer att de i betydande grad täcker problemställningar som är nära besläktade med varandra. Det är således centralt för Lanes perspektiv att det i alla dessa böcker återfinns en skillnad mellan vad han uppfattar som klassisk offentlig förvaltning och modernt management-tänkande. Det kommer bland annat till uttryck i ett starkt intresse för den så kallade "New Public Management" inriktningen som också är

ämnet för en av böckerna. Slutligen är dessa böcker alla genomsyrade av Lanes uttalade intresse för institutionell teori och inte minst frågan om politiska och administrativa institutioners etablering och konsekvenserna av detta. Det sista betyder också att flera av böckerna klart sträcker sig utanför gränserna för området offentlig politik och förvaltning och behandlar problem som även står centrala inom jämförande politik.

Dessa fyra böcker visar alla på författarens omfattande kännedom om den teoretiska och empiriska litteraturen. De gäller såväl samtida som de klassiska arbetena. De är dessutom genomgående präglade av en fin framställningsform och förmågan att förmedla kunskaper som gör det lätt att följa argumentationen. Det är emellertid inte tal om i egentlig mening självständig forskning utan istället om arbeten som har lärobokskaraktär. Det står utom tvivel att de i detta avseende har kvaliteter på grund av den breda kännedom om litteraturen som de uppvisar och förmågan till pedagogisk framställning. Samtidigt är begränsningarna iögonfallande. Man saknar således ofta ett tydligt och preciserat fokus. Flera av böckerna tar visserligen sin utgångspunkt i en specifik analytisk ansats, men allteftersom framställning framskrider så breder den ut sig till att också ta upp problem som inte klart följer det valda perspektivet. Det gäller t ex *The Public Sector* som inte har något övertygande inre sammanhang eftersom de enskilda delarna av framställningen har en väl schematisk prägel. Det är sällan någon klar skiljelinje mellan påståenden och hypoteser som kommer ut av Lanes omfattande läsning av relevant litteratur. Detta hänger samman med bokens betydande bredd, men sätter också ner dess värde som lärobok. Varken fokus eller struktur är helt klara och den saknar en djupare gå-

ende diskussion av samspelet mellan de teorier som presenteras och den empiriska litteraturen.

The New Public Management (NPM) har samma grundläggande prägel. Boken argumenterar för att NPM-reformer kommer att bryta ner skiljelinjen mellan traditionella offentliga modeller och de modeller som kännetecknar marknaden och den privata sektorn. Huvudargumentet är att de traditionella offentliga lösningarna bygger på en form av byråkratiska långtidskontrakt och därmed står de i motsättning till NPM-baserade reformer som i överensstämmelse med teorier från nationalekonomin bygger på korttidskontrakt där incitamenten är klara och mera direkt riktade mot den enskilda offentliga ledaren och dennes medarbetare. Innanför denna ram utvecklas därefter ett kontraktsteoretiskt perspektiv på offentlig organisation, ledning och styrning. Kännedomen om litteraturen är mycket imponerande. Samtidigt är det väl värt att framhäva att Lane denna gång har klarat att hålla fokus i framställningen. Boken vinner genom detta i kvalitet.

Likväl har den begränsningar. De är av samma karaktär som de som påpekats i bedömningen av *The Public Sector*, och som begränsar dess värde som lärobok oavsett vilken nivå det gäller. Till detta kommer att boken uppvisar två andra ganska allvarliga begränsningar i Lanes "metod". Hans mycket stora produktivitet gör att det inte är någon tydlig skiljelinje mellan hans enskilda arbeten. En samtidig läsning av *The Public Sector* och *New Public Management* gör det slående i hur hög grad det är samma problemställningar som är föremål för diskussion och analys och hur argumentationen i hög grad sammanfaller. En naturlig grund till detta kan försåvitt vara att NPM-boken utifrån ett snävare fokus inriktas mot en problemställning

som Public Sector-boken behandlar mera brett. Men en sådan bedömning håller inte fullt ut, eftersom NPM-boken har ett väsentligt mera precist syfte. I förhållande till detta är de generella argumenten i den första boken av begränsat värde. Argumentationen har generellt en eklektisk och till delar postulatmässig prägel. En lång rad av de konklusioner som dras är av en typ som i mycket hög grad är i behov av empiriska test vilka aldrig utförs.

Den reella överlappningen mellan de två böckerna kommer också fram i Lanes senaste arbete, nämligen manuskriptet till boken *The Principal-Agent Perspective upon Public Administration and Public Management*. Problemställningen är i allt väsentligt densamma som i de ovan nämnda böckerna, men framställningen utförs nu inom en kombination av modeller från principal-agent teori och spelteori. Det är samtidigt iögonfallande att många av de mycket breda kapitlen är skrivna utan att denna teori- och verktygsapparat kommer till användning. Även om boken kan sägas dokumentera Lanes kännedom om denna del av den nationalekonomiska litteraturen, tillför boken inte något till bilden av hans forskningsmässiga profil.

Den ovan nämnda nya boken är även i hög grad sammankopplad med boken *The New Institutional Politics* som Lane skrivit tillsammans med Svante Ersson. Den satsar sig med centrala problemställningar inom den moderna statsvetenskapen i det att de försöker koppla samman institutionella förhållanden med politikens utfall och resultat. Syftet kan på detta sätt sägas vara en empirisk analys av den ny-institutionella teorins påstående om institutioners betydelse. Analysupplägget är tankeväckande i det att idén är att pröva traditionella teoretiska argument och sammanhang mellan institutionell uppbyggnad och politikens utfall och prestations-

förmåga på empirisk grund. Det gäller t ex Lockes teori om institutionalisering av individuella rättigheter, Montesquieus maktodelningslära och de mera specifika teorier som finns i förlängningen av dessa – korporatismteori och Milton Friedmaninspirerade teorier om sammanhangen mellan marknadsinstitutioner, politisk frihet och ekonomisk tillväxt.

The New Institutional Politics uppvisar också en imponerande disciplinär bredd vad gäller den statsvetenskapliga och nationalekonomiska litteratur som behandlar problemställningar av detta slag. Samtidigt är detta ett djärvt projekt eftersom vart och ett av de problem som ingår i framställningen inbjuder till en analys av komplexa sammanhang. Dessvärre är konsekvensen av analysens breda upplägg att analyserna genomförs på en mycket aggregerad nivå och detta idealt förutsätter kontroll för en lång rad variabler. Dess kritiska överväganden ingår i stor utsträckning i den framställning som frambringar själva analysen mot vilken den empiriska analysen inte står stark. Det är inte desto mindre tal om ett kvalificerat inlägg i den vetenskapliga diskussionen om på vilket sätt och i vilken utsträckning politiska institutioner har betydelse, en problemställning som ingår i kärnan av studiet av bland annat offentlig politik.

Jan-Erik Lane har tillsammans med Svante Ersson också skrivit två läroböcker i jämförande politik. Den första *Politics and Society in Western Europe* (1987, 4:e uppl. 1999) framstår som en systematisk och mycket bred framställning av olika skillnader och likheter mellan de västeuropeiska politiska systemen, som också innefattar EU. Perspektivet presenteras som "neo-tocquevilleanskt" med fokus på samspelet mellan politik och samhälle i en marknadsekonomisk kontext. Eftersom framställningen har mycket vida am-

bitioner betyder den breda ämnesmässiga täckningen att man förlorar i djup och diskussion. Det är emellertid inget tvivel om att det är tal om en populär lärobok. Den andra boken, *Democracy. A Comparative Approach* (2003), utvidgar det jämförande perspektivet till att omfatta den demokratiska styrelseformen och dess utbredning. I överensstämmelse med Lanes programförklaring läggs det i denna bok stor vikt vid etniska och religiösa förhållanden. Samtidigt är det emellertid också en klar koppling till boken om västeuropeisk politik, vilket innebär att de två böckerna – såsom var fallet med böckerna om offentlig politik och förvaltning – kan vara svåra att skilja åt. Denna iakttagelse står sig ännu starkare när man jämför med en tredje bok, *Culture and Politics* (2002), som också har Ersson som medförfattare. Det demokratiska perspektivet har nu ersatts av ett generellt politiskt perspektiv, men läsaren nickar igenkännande till stora delar av argumentationen. I *Religion and Politics; Islam and Muslim Civilizations* (2004, med Hamadi Redissi) genomförs en weberianskt inspirerad analys av religionens betydelse för den svaga moderniseringen av de muslimska samhällena. *Institutions and Political Theory* (1996) kombinerar politisk teori med en jämförande institutionell analys. Som de andra böckerna vittnar denna om en mycket stor spännvidd och den vilar på en solid kännedom om litteraturen.

Emedan de presenterade böckerna alla har karaktären av läroböcker, har Lane också till bedömning sänt in ett antal artiklar i vilka han presenterar självständiga forskningsbidrag. De gäller först och främst några artiklar om makt, särskilt formell röstmakt och reell makt. Det är tal om ett fält som Lane sysselsatte sig med redan under 1980-talet (*Power*, med Hans Stenlund 1984, *Formal and real voting power*,

med Hans Stenlund och Bo Bjurulf, 1985). Under de senaste åren har han återigen tagit upp detta problem men nu i en europeisk och internationell kontext. Det gäller analyser av röstmaktsproblemet i EU (med Svenberg 1999, Mikko Mattila 2001 och med Reinert Mailand 2002). Utöver detta har han i en delvis besläktad artikel från 2002 sysselsatt sig med de institutionella problem som gör sig gällande på global nivå. Dessa artiklar fångar tillsammans på ett mycket tydligt sätt Lanes styrkor och svagheter. Medan de första som handlar om makt- och röstviktsproblemet är precisa bidrag till en vetenskaplig debatt, visar de senare hur allmänt och ofokuserat Lane ofta formulerar sig i sina arbeten.

Sammanfattningsvis framstår Jan-Erik Lane som vid vittomspännande forskare. Få har som han täckt in så många problemfält inom statsvetenskapen och hans produktivitet är utan jämförelse enormt hög. Det är heller inget tvivel om att Lane är en särdeles välorienterad statsvetare i det att han har kännedom om snart sagt alla grenar av ämnet. Hans omfattande författarskap har till stor del karaktären av antingen läroböcker eller lärobokslänkande framställningar. En naturlig konsekvens av detta är att det enbart i begränsad omfattning är tal om självständig forskning, vare sig teoretiskt eller empiriskt. Samtidigt leder den stora produktionen och snabba publiceringsrytmen till att många av böckerna har en schematisk prägel, liksom att det är ofta är betydande innehållsliga och argumentationsmässiga överlappningar dem emellan. Det har bidragit till omfånget, men har rimligen gått ut över fördjupning och självständighet. Det är också väsentligt att många av värderingarna presenteras utan egentlig kritisk reflektion. Det är sammantaget sett dock inget tvivel om att Jan-Erik Lane vad

gäller den vetenskapliga meriteringen är väl kvalificerad till ett professorat i statsvetenskap.

Tommy Möller (f. 1958) disputerade vid Uppsala universitet 1986 där han också varit verksam som forskare. Han anställdes 1997 som lektor i statsvetenskap vid Stockholms universitet där han 2002 befordrades till professor. Hans vetenskapliga produktion kan indelas i fyra olika områden, nämligen 1) politiska partier, 2) medborgarna och välfärdsstaten, 3) folkomröstningar och valsystem samt 4) svensk politisk historia. Doktorsavhandlingen *Borgerlig samverkan* som lades fram i Uppsala 1986 behandlar frågan om hur de "icke-socialistiska" partierna i Sverige såg på partisamverkan under perioden 1957-76. Avhandlingen bygger på ett omfattande empiriskt material och är i huvudsak deskriptiv. De teoretiska ambitionerna är begränsade och de teorier som presenteras används inte för att formulera några preciserade frågor eller hypoteser till materialet. De teoretiska avstamp som görs är också traditionella, författaren har ingen ambition att utmana de dominerande teorierna på forskningsområdet eller att försöka kombinera dem på ett nytt sätt. Huvudresultatet, att maktväxling kommit att bli av allt större betydelse för de borgerliga partierna i förhållande till resultat- och kompromissperspektiv, visade sig också ha ett begränsat prediktionsvärde när de borgerliga partierna väl kom till regeringsmakten 1976-82 då man som bekant flera gånger offrade den gemensamma regeringsmakten för resultatpolitik och kompromissande med socialdemokratin.

Inom partiforskningsområdet har Möller också varit medförfattare till läroboken *Partier och organisationer* som utkommit i inte mindre än sju upplagor och där Möller

varit ansvarig för de delar som handlar om partierna. Det är en habil produkt där Möller förtjänstfullt redogör för dominerande teorier och viktigare forskningsresultat. Som lärobok har den inget större värde när det gäller vetenskaplig meritering men den är en betydande merit för Möller som akademisk lärare. En inte obetydlig begränsning ligger i att framställning nästan uteslutande rör svenska förhållanden och att de komparativa aspekterna lyser med sin frånvaro. Studenter som läser boken får lära sig mycket om det svenska partiväsendet men deras internationella orientering blir tämligen svag.

En tredje bok inom detta område är *Demokratins trotjänare* (1999) som Möller skrivit tillsammans med Gullan Gidlund för den svenska Demokratiutredningen. Rapporten bygger främst på enkätmaterial men också på ett antal djupintervjuer och redovisar den sjunkande aktivitetsgraden i partierna. Tidigare material används för att på ett förtjänstfullt sätt visa förändringen över tid. Det finns även intressanta kapitel om "demokratins trotjänare" och vilka alternativ till det traditionella partiengagemanget som idag står till buds. Även om detta arbete har sin tyngdpunkt i en beskrivande empiri saknas inte helt teoretiska ambitioner. Boken skulle dock tjänat avsevärt på om partiteorierna använts för att formulera distinkta frågor som sedan besvarats i avslutningskapitlet.

Inom Möllers andra område finner vi hans tyngst vägande arbete, nämligen boken *Brukare och klienter i välfärdsstaten* (1996). Boken bygger på ett mycket omfattande datamaterial i form av 120 djupintervjuer med brukare av välfärdstjänster i Sverige. Det är både en metodologiskt och teoretiskt ambitiös och avancerad analys där författaren visar upp en omfattande kunskap inom flera olika teoretiska

diskurser. Kombinationen av demokrati-teori och teorier om välfärdstatens effekter är intressant och resulterar i viktiga resultat. Till skillnad från de ovan nämnda arbetena används här teorierna till att formulera prövbara och som det visar sig fruktbara frågor och hypoteser. Medborgarens roll som individuell brukare kontrasteras mot den kollektivistiska medborgarrollen på ett förtjänstfullt sätt. Möjligheterna att som brukare framföra kritik när man samtidigt ofta är direkt beroende av servicens utformning problematiseras på ett förtjänstfullt sätt. Möjligheten till direkt inflytande (påverkan via "voice") visar sig vara betydligt viktigare för medborgarna än möjligheten till att byta serviceleverantör (valfrihet i form av "exit"). Sammanfattningsvis ger denna bok ett viktigt bidrag till betydelsen av det politiska systemets proceduriella utformning när det gäller att uppnå politisk legitimitet. Inte minst ger de många citaten från djupintervjuerna en intressant bild av de svenska medborgarnas syn på och förhållande till välfärdstatens olika serviceinrättningar.

Den svenska demokratis legitimitet tar Möller också upp i boken *Politikens meningslöshet: Om misstro, cynism och utanförskap* (2000). Boken består dels av en omfattande diskursgenomgång av det fenomen som kommit att kallas misstro mot politiker och/eller politikerförakt. För ovanlighetens skull är inte bara Sverige i fokus utan här ges glimtvisa belysningar av förhållandena i några andra länder också. Möller visar här en god förtrogenhet med forskningen på området. Förklaringsansatser från flera olika teoretiska perspektiv presenteras men dessa används inte till att formulera konkreta frågor eller hypoteser. Materialet består i huvudsak av en reanalys av de djupintervjuer som gjordes för den ovan nämnda boken. Boken avslutas med en listning av en uppsättning "arkety-

per" av politisk misstro. Ett problem är att dessa arketyper (den cyniske, den apatiska, den tillitsfulle) inte är kopplade till den teoretiska diskussionen. Någon egentlig empirisk prövning av teoretiska utsagor genomförs således inte trots den omfattande (och värdefulla) diskursanalysen och det rikhaltiga empiriska materialet.

Ytterligare en bok inom detta område har titeln *Att lyckas med välfärdsreformer* (2001). Denna rapport är klart mindre ambitiös än de båda föregående, både vad gäller teori och empiri. Den är huvudsakligen att betrakta som en genomgång av forskningen på området och någon egen undersökning presenteras inte. Analysen tar sin utgångspunkt i en kontroversiell tes, nämligen att nedskärningar inom välfärdstater av nordisk karaktär är ofrånkomliga. Resonemanget underbyggs inte tillräckligt och bygger på en alltför ydlig och selektiv genomgång av forskningen på området. Det är dessutom besvärande att Möller hävdar att man i Sverige minskat de offentliga utgifterna från 70 till 55 procent som en indikation på minskade ambitioner inom det välfärdspolitiska området. Han borde känna till att denna minskning inte handlat om vad välfärdstatens producerar i form av service eller finansierar i form av bidrag, utan om att hantera upplåningsbehovet för ett omfattande budgetunderskott. Likaså är kritiken mot forskningen om skatteviljan missvisande. Frågan är synnerligen komplex och dessvärre bortser Möller från den del av den internationella forskningen som pekar i motsatt riktning mot den tes han vill driva. Det ger inte heller något positivt intryck att Möller använder begreppet "villkorat samtycke" utan att referera till denna teorins upphovsperson inom det skattepolitiska området (Margaret Levi).

Rapporten är sammantaget inte någon vetenskaplig merit.

Ett tredje område Möller arbetet inom är svensk politisk historia. Två arbeten har insänts, nämligen en biografi med titeln *Mellan ljusblå och mörkblå. Gunnar Heckscher som högerledare* (2004) och en populärt hållen lärobok *Svensk politisk historia 1809-1975* (2005). Biografin är välskriven, läsvärd och intressant men som författaren själv inledningsvis påpekar saknar framställningen teoretiska ambitioner och är därför knappast meriterande i detta sammanhang. Det hade varit möjligt att med det omfattande material som författaren lagt i dagen att knyta an till flera olika teoretiska perspektiv inom statsvetenskapen, inte minst skulle ett komparativt angreppssätt kunnat ge viktiga bidrag. Heckscher var ju knappast ensam att som ledare för ett konservativt parti i Europa under 1960-talet råka i politiska svårigheter. Läroboken om svensk politisk historia är inte heller den ett självständigt bidrag till den statsvetenskapliga forskningen men den visar på omfattande ambitioner både vad gäller pedagogik och att skriva för en bredare läsekrets.

Slutligen har Möller också varit aktiv inom det författningspolitiska området. Som huvudsekreterare i 1997 års Folkomröstningsutredning skrev han huvuddelen av utredningen *Folket som rådgivare och beslutsfattare*. I en liten men välskriven populärt hållen bok *Folkomröstningar* (2005) vidareför Möller några av idéerna från denna utredning. Framställningen är inte någon vetenskaplig merit av betydelse men Möller visar återigen upp sin förmåga att på ett pedagogiskt och kunnigt sätt till en bredare läsekrets föra ut väsentliga forskningsresultat och resonemang om den av partier dominerade demokratins förändrade villkor. Inom detta område har Möller också varit medredaktör för en antolo-

gi med titeln *Premiär för personal* (1999) i vilken han också skrivit ett och varit medförfattare till tre kapitel. Hans eget kapitel bygger på en enkät till regionala partiorganisationer i Sverige om hur nomineringsprocessen till riksdagsvalen fungerar. Studien ger intressanta inblickar i hur de svenska partierna hanterat de ökade inslaget av personval och mera allmänt om hur nomineringsprocessen fungerar. För denna studie skulle man önskat att Möller även brukat djupintervjuer som han i tidigare arbeten med sådan framgång använt eftersom enkätmetoden ger ganska så trubbiga resultat. Någon tung merit är denna rapport inte, men Möller visar i det samförfattade slutkapitlet på gott omdöme när det gäller att tolka resultaten från de olika undersökningarna. Återigen uppvisar Möller förmåga att skriva väl och lättillgängligt om komplicerade demokratiteoretiska problem.

Ett problem i Möllers vetenskapliga meritering är att han i stort sett saknar internationell publicering. Man kan mot detta anföra att han nästan enbart skrivit om svenska förhållanden och att detta skulle gjort det svårare eller mindre intressant att skriva för det internationella forskarsamhället. Enligt vår mening saknar ett sådant argument tyngd – de problem som Möller arbetat med, inte minst vad gäller rapporten om brukarna och välfärdspolitiken, har stor generell räckvidd. Resultaten skulle med all säkerhet varit av intresse för det internationella forskarsamhället där just svensk välfärdspolitik kommit att bli mycket uppmärksammat. Möller har knappast alls visat upp sin forskning i det internationella forskarsamhället och hans genomslag vad gäller citeringar och motsvarande är knappt märkbart. Han verkar överhuvudtaget inte ha ambitionen att delta i det internationella statsvetenskapliga forskarsamhällets verksamheter.

Sammantaget uppvisar Möller som statsvetenskaplig forskare en något märklig utveckling. En tämligen svag avhandling följdes av en riktig storsatsning i form av rapporten om brukarnas ställning i välfärdsstaten. Detta arbete som publicerades 1996 är Möllers absolut tyngsta och utgör en väsentlig och till inte så liten del vägröjande forskningsinsats. Därefter har hans vetenskapliga ambitioner avtagit – Möller har inte lyckats samla sig till något mera omfattande arbete som kommer i närheten av rapporten från 1996. Hans vetenskapliga produktion har fått träda tillbaka till förmån för författandet av mera populärt hållna framställningar, utredningsverksamhet och läroboksförfattande. Med ytterligare ett arbete av den tyngd som rapporten från 1996 uppvisar skulle Möller stått sig betydligt starkare. Som det nu är har han enbart ett tyngre arbete att visa upp i sin vetenskapliga meritering. Tillsammans med bristerna vad gäller internationell meritering, som i ökande grad måste ges vikt, gör detta att man måste ställa ifråga om han kan anses ha tillräcklig vetenskaplig meritering för denna anställning.

II. Pedagogisk verksamhet.

Samtliga sökande uppvisar en kvantitativt omfattande pedagogisk verksamhet som akademiska lärare. Det finns emellertid inte obetydliga brister i samtligas redovisning av kvaliteten i den undervisning de bedrivit som gör denna meriteringsgrund svårbedömd. Eftersom vi enligt gällande författning och instruktioner skall tillmäta vetenskaplig och pedagogisk skicklighet lika vikt, är detta problematiskt då dokumenteringen av de senare meriterna är avsevärt mindre än de förra. Instruktionen från universitetet om hur pedagogiska meriter skall redovisas säger att denna

skall klargöra ”inte bara vad den sökande gjort utan om *hur* detta gjorts, *varför* man gjort just så och vad det fått för *resultat*.” Dessutom ställs krav på att den sökandes pedagogiska grundsyn skall redovisas och vad man lärt sig på de pedagogiska utbildningar man deltagit i. Även om universitetets instruktioner för oss ter sig aningen överambitiösa är det ändå så att det är synnerligen svårt för oss som sakkunniga med det underlag vi har fått att göra en tillräckligt noggrann bedömning av den kvalitativa nivån på dess sökandes pedagogiska verksamhet. Vi kan emellertid konstatera att både Lane och Möller har skrivit läroböcker som är mycket använda och har gjort vissa ansträngningar när det gäller att redovisa de kvalitativa aspekterna på sin pedagogiska verksamhet. Carlsnaes har dessvärre icke tillställt oss motsvarande information.

En central del av den pedagogiska verksamheten som professor är handledning av doktorander. Det handlar dels om att för nyantagna doktorander framstå som en så pass intressant forskare att de vill komma i åtnjutande av ens handledning, dels om att faktiskt lyckas i den inte helt enkla uppgiften att få en ung forskare att finna sin egen forskaridentitet och gå i mål med avhandlingsprojektet. Handledning av forskarstuderande är en mycket krävande pedagogisk arbetsuppgift som fordrar stor lyhördhet, förmåga att samtidigt ge tydlig och positiv kritik, att uppmuntra och skapa entusiasm hos doktoranden inför det många gånger ensamma och svårforcerade avhandlingsarbetet. Det handlar också om att ge doktoranden möjlighet till externa kontakter och att vara med i stimulerande forskningsgemenskaper. En inte obetydlig del av handledaransvaret handlar också om att vara framgångsrik i att erhålla externa medel för att överhu-

vudtaget möjliggöra doktorandernas forskning.

Carlsnaes har handlett fem doktorander fram till disputation. Med tanke på att Carlsnaes varit docent och huvudsakligen sysslar med forskning sedan 1977 är detta ett föga imponerande resultat. Vid sin egen institution, där han med något kortare avbrott varit ledande forskare inom ett stort område som internationell politik, har han under 27 år fått fram summa fyra doktorander.

Lane har sedan han kom till Genève haft handledningsansvar vad gäller uppsatser på avancerad grundnivå. Han har enligt egna uppgifter i nuläget handledningsansvar för 21 doktorander. Emellertid kan han enbart visa upp två som fullföljt fram till disputation vilket inte är mycket alls. Möller har handlett tre doktorander fram till disputation. Det är inte heller mycket men med tanke på att han tillhör en klart yngre generation forskare än sina två medsökande får det anses vara acceptabelt.

Vår slutsats är att Lane och Möller måste anses ha tillräckliga meriter vad gäller pedagogisk skicklighet även om deras redovisning av sina meriter lämnar en del i övrigt att önska. För detta talar omfattningen av deras undervisning, lärobokförfattandet och handledning. Viss tveksamhet måste emellertid sättas för Lane på just denna punkt. Att under så lång tid som aktiv forskare på hög internationell nivå inte lyckats få fram mer än två doktorander är inte ägnat att imponera. Carlsnaes har emellertid inte uppvisat meriter som gör att han kan anses ha tillräcklig kompetens på denna punkt.

III. Administrativ och forskningsledande verksamhet.

Som ovan nämnts har två typer av uppgifter begärts in här. Dels hur väl man lyckats vad gäller att erhålla externa forskningsanslag, dels hur väl man skött sina administrativa åligganden. Carlsnaes har inte haft något administrativt uppdrag av betydelse vid sitt universitet och har således inte kunnat uppvisa något intyg om hur väl han skött sådana åligganden. Inte heller har han från svenska eller internationella forskningsfinansiärer erhållit något anslag av betydelse, t ex för att finansiera doktoranders forskning. Han har emellertid varit ansvarig för ett större projekt finansierat av det norska forskningsrådet. Detta har märkligt nog inte involverat hans egen institution eller doktorander/yngre forskare därifrån. Vi har uppmärksammat att Carlsnaes valt att inte engagera forskare eller doktorander från sin egen institution i ett projekt som detta. Slutsatsen är att Carlsnaes inte kan anses ha tillräckliga meriter vad gäller forskningsledande verksamhet eller administrativ skicklighet.

Lane har visserligen varit prefekt under en kort period, men det intyg han kunnat uppvisa säger bara att han innehaft uppdraget och inte något om hur väl detta skötts (trots vår uppmaning om intyg med uppgifter om detta, se ovan). Intyget är heller inte som vi begärt utfärdat av dekanus vid fakulteten i Genève utan av en person med titeln "administratrice". Han framhåller också i sin ansökan att detta är ett område han lågprioriterat. Lane har varit begränsat framgångsrik då de gällt att erhålla externa forskningsanslag, han redovisar visserligen en handfull olika projekt men det är inga omfattande belopp han erhållit. Inget av de projekt han redovisat når upp till 1 miljon kronor. Med tanke på den långa tid som Lane varit forskare går det från de uppgifter han till-

ställt oss inte att hävda att han har tillräckliga meriter som forskningsledare eller när det gäller administrativ skicklighet. Han framstår inte som en person som kan samla större grupper forskare till gemensamma forskningsteman som är framgångsrika i konkurrensen om externa medel.

Möller har också en begränsad erfarenhet som forskningsledare, men faktiskt större än både Carlsnaes och Lane. Han har varit medansvarig för tre större projekt med rätt betydande extern finansiering, dels kan han till skillnad från sina medsökande uppvisa ett positivt utlåtande om sina administrativa meriter där särskilt hans förmåga att fungera i grupp och ta ansvar för institutionens centrala seminarium har understrukits. Det måste emellertid konstateras att Möller inte på egen hand erhållit något enda forskningsanslag från de forskningsfinansiärer där konkurrensen är omfattande och sakkunniggranskningen strikt, exempelvis Vetenskapsrådet, Riksbankens Jubileumsfond eller FAS (Forskningsrådet för arbetsliv och socialpolitik). Detta är en betydande brist i hans meritering på denna punkt. Hans forskningsmedel har huvudsakligen kommit från olika offentliga utredningar och som utredningsuppdrag från myndigheter. Även med tanke på att Möller är klart yngre som forskare än sina medsökande och således har haft mindre tid på sig för denna typ av uppgifter, är vår slutsats likväl att han knappast kan anses ha tillräckliga meriter på detta område.

IV. Ämnesföreträdande verksamhet

Detta är en punkt som är svår att värdera, men den är inte desto mindre viktig. I utlysning anges detta bland annat som att "förmåga att informera om forskning och utvecklingsarbete". I instruktionen om

meritredovisning specificeras detta som samverkan med det omgivande samhället. Carlsnaes aktiviteter framstår på denna punkt som svaga. Databasen *Artikelsök* ger vid handen att hans deltagande i den svenska intellektuella debatten utanför akademien är så gott som obefintligt. Hans ämnesområden (säkerhetspolitik, energipolitik, internationella relationer) är emellertid ofta diskuterade i den offentliga debatten. Han har heller inte redovisat några meriter på detta område i sin ansökan.

Jan-Erik Lane har haft större delen av sin akademiska verksamhet de senaste tolv åren förlagd utanför Sverige och det är därför inte att förvänta att han skall ha kunnat vara aktiv i den svenska debatten eller på andra sätt kunnat informera samhället om sin forskning. Han redovisar inga meriter i sin ansökan på detta område. Fram till dess han lämnade Sverige satte hans forskning dock ett relativt omfattande avtryck i svensk samhällsdebatt. Han har ett relativt högt antal artiklar i databasen *Artikelsök* och hans namn återfinns på ett mycket stort antal www-sidor världen över. Han får därmed anses klara kravet på tillräckliga meriter vad gäller att informera omvärlden om sin forskning.

Tommy Möller kan till skillnad från sina medsökande redovisa en mycket intensiv och ambitiös meritering på denna punkt som ligger väl över vad som kan krävas för att anses ha tillräcklig kompetens. Han har lagt ner mycket energi på att utåt gentemot samhällets olika intressenter företräda ämnet och delta i den offentliga debatten. Det handlar både om att informera om forskning och att i olika forsknings-sammanhang interagera med det omgivande samhället. Flera av hans forskningsanslag kommer t ex från olika sådana intressenter, t ex Skolverket, Socialstyrelsen och Svenska kommunförbundet. Han har haft flera uppdrag i det offentliga ut-

redningsvæsendet och han har enligt egen oppgift de senaste åren gett närmare 200 presentationer i forskningsrelevanta ämnen vid konferenser och seminarier.

B. Individuell del

Jørgen Grønnegård Christensen

Udgangspunktet for bedømmelsen af ansøgerne til Lars Hierta-professoratet er, at det der er tale om en central stilling, hvor der stilles særlige krav til professoratets indehaver. Deri ligger, at indehaveren af stillingen har en særskilt forpligtelse til at fremme udviklingen inden for institutionens forsknings- og undervisningsområde. Det forudsætter igen, at stillingen besættes med en internationalt anerkendt forsker, som har en stærk ledelsesmæssig kompetence, der kan gøres gældende indtil og udtil. Ansøgerne skal således vurderes på ikke bare deres videnskabelige og pædagogiske kompetence, men også på deres ledelsesmæssige og administrative kvalifikationer samt deres evne til at markere fagområdet i forhold til offentligheden.

De tre ansøgere, som skal realitetsbedømmes, Walter Carlsnaes, Jan-Erik Lane og Tommy Möller arbejder alle med problemer, som er centrale inden for politologien, og de har hver for sig en videnskabelig produktion, som er meriterende. Der er samtidig betydelige forskelle mellem dem, idet Carlsnaes og Lane begge har en klar international profil, mens den er ret svag for Möller. Selv om der ikke er tvivl om de tre ansøgers videnskabelige meritering, er der dog, som det er fremgået af den fælles udtalelse, ret væsentlige, om end forskelligartede begrænsninger for alle tre.

Pædagogisk er der heller ikke tvivl om de tre ansøgernes grundlæggende merite-

ring, om end dokumentationen for specielt Carlsnaes er ganske sporadisk. Det er imidlertid væsentligt at fremhæve, at ansøgerne enten ikke har været specielt aktive, når det gælder vejledning af doktorander, eller – i Lanes tilfælde – ikke klart har dokumenteret, at han har ført dem frem til en endelig afslutning og forsvar af deres projekter.

Spørgsmålet om ansøgernes indsats som vejledere for doktorander har i høj grad relevans for en vurdering af ansøgernes ledelsesmæssige og administrative kvalifikationer. Det hænger, som der er redegjort for i udtalelsens fælles del, sammen med kravet til indehaveren af Lars Hierta-professoratet om at kunne tage initiativ til og organisere relativt omfattende grupper af forskere inden for en fælles ramme og i den sammenhæng også at kunne formidle et samarbejde med forskere ved andre institutioner nationalt og internationalt. For at vurdere i hvilket omfang ansøgerne faktisk kan forventes at leve op til dette centrale krav må man se på deres hidtidige evne til og erfaringer med igangsætning, finansiering, ledelse og gennemførelse af sådanne projekter. Det er i denne forbindelse iøjnefaldende, at ingen af de tre ansøgere i noget betydeligt omfang har gjort sig gældende på dette område, og det er yderligere bemærkelsesværdigt, at dette slet ikke gælder for de to af ansøgerne, Walter Carlsnaes og Jan-Erik Lane, som begge har en meget lang universitetskarriere bag sig.

Denne ganske kritiske vurdering af ansøgernes ledelsesmæssige erfaringer og kvalifikationer skal sammenholdes med vurderingen ansøgernes videnskabelige og pædagogiske meriter. Selv om de som nævnt grundlæggende lever op til kravene til et professorat, tegner de for de to ansøgere, som videnskabeligt står stærkest (Carlsnaes og Lane), billedet af forskere,

som fortrinsvis har arbetet och foretrækker at arbejde med deres egne projekter, og det er vanskeligt at forestille sig, at de skulle sætte sig i spidsen for en samordnet indsats, som effektivt vil løfte institutionen som forsknings- og forskeruddannelsesinstitution. For Möller er vurderingen med hensyn til interessen for og villigheden til at indgå i bredere samarbejder med andre i for sig mere positiv, men det er her væsentligt at notere, at Möllers videnskabelige meriter er forholdsvis svage, og at han siden publiceringen af en ganske fremragende bog i 1996, har koncentreret sig om opgaver af forskningsformidlende og udredende karakter, og at hans meritring i denne periode derfor ikke er styrket. Dertil kommer, at han grundlæggende savner international profil. Vurderingen er, at det sidste i fremtiden vil være afgørende for, om forpligtelserne knyttet til Lars Hierta-professoratet bliver løftet tilfredsstillende. Det ændrer ikke ved denne vurdering, at Möller i lighed med Lane står ganske stærkt i sin markering af fagområdet i forhold til offentligheden.

På denne baggrund er min konklusion, at ingen af de tre ansøgere opfylder de krav, der under hensyntagen til de fire bedømmelseskriterier skal vejes sammen, og at Lars Hierta-professoratet derfor på det foreliggende grundlag ikke bør besættes.

Århus, den 17. oktober 2005

**JØRGEN GRØNNEGÅRD
CHRISTENSEN**

Bo Rothstein

I den ovan nämnda utvärdering av svensk statsvetenskap som Vetenskaprådet publicerade 2002 riktades tämligen skarp kritik mot statsvetenskapliga institutionen i

Stockholm. Utvärderarna pekade bland annat på att medan det fanns mycket individuellt skickliga forskare vid institutionen, så hade de ledande forskarna svårt att samarbeta. Man framhöll vidare det problematiska i att många av de ledande forskarna vid institutionen hade valt att förlägga en stor del av sin intellektuella energi på institut och verksamheter utanför institutionen. För att citera från utvärderingen:

As a result, the Department remains fragmented and sometimes conflictual. This is a problem that reduces the ability of the department to occupy a position more in line with its professional and academic capacity... Administratively, it has proved difficult to exercise authority in ways that bring faculty and students together to enhance the statute of the department at large. We see these challenges that the department must deal with on its own or with the help of other institutional mechanisms at the university. (s. 70)

Vidare pekade man på att institutionens forskning vad gällde just svensk politik kommit att akterseglas av andra institutioner i landet, vilket man ansåg problematiskt just med tanke på institutionens geografiska belägenhet. Vad gäller en så central del för institutionen som forskarutbildningen pekade man på att fragmenteringen gjorde doktorandernas kunskaper alltför begränsade till de inriktningar de valt och man ställde i tvivel om de fick en så fullständig utbildning i ämnet som erfordras internationellt. Det framgick också att stockholmsinstitutionen var den institution i landet som jämförelsevis var minst framgångsrik när det gällde att er hålla externa forskningsanslag. I sina rekommendationer underströk utvärderarna att man borde, möjligen med extern hjälp, söka överkomma uppsplittringen och skapa bättre arbetsrelationer och en

säkrare ställning för ledningsfunktionerna.

Man kunde förväntat sig att en i dessa sammanhang så pass ovanligt tydlig och skarp kritik skulle resulterat i något åtgärds- eller handlingsprogram från institutionens eller fakultetens sida. Enligt de uppgifter jag erhållit från nuvarande prefekten har emellertid något sådant inte utformats, vilket får anses mycket anmärkningsvärt. Ett kortfattat kvalitetsprogram har visserligen författats av en grupp på institutionen, men det berör knappast alla de problem som Vetenskapsrådets utvärdering pekade på.

Den slutsats man kan dra av detta är att statsvetenskapliga institutionen i Stockholm är i extra starkt behov av att rekrytera en (eller flera) ledande forskare som skulle kunna hantera de problem som Vetenskapsrådets utvärdering pekade på. I ljuset av vad som anförts ovan om den nya inriktning som den svenska och internationella forskningspolitiken tagit sig, framstår behovet att en sådan rekrytering som synnerligen angelägen. En rimlig åtgärd vore att fakultetsledningen tillsammans med ledningen för institutionen mera aktivt försökte identifiera lämpliga kandidater som kunde förmås söka denna för institutionen viktiga anställning.

Det torde av ovanstående gemensamma del framgå att ingen av de sökande kan anses ha tillräckliga meriter för denna anställning. Walter Carlsnaes har som framgått fullgod meritering vad gäller hans vetenskapliga verksamhet, även om man måste konstatera att den på senare år inte varit i stigande. Hans meriter på det pedagogiska området och när det gäller administrativ skicklighet samt forskningsledning är emellertid helt otillräckliga för denna anställning. Trots att han under lång tid varit ledande forskare inom sitt område på en av landets mest framstään-

de statsvetenskapliga institutioner har han inte lyckats till sig knyta någon yngre forskare eller kunnat skapa en fungerande forskningsmiljö. Han har visserligen varit någorlunda framgångsrik i att er hålla externa medel, men enbart för sin egen forskning, inte för att finansiera doktorander eller yngre forskare. Inte heller har han någon meritering att tala om vad gäller att företräda ämnet utåt.

Jan-Erik Lane har visserligen utan tvekan kompetens när det gäller den vetenskapliga meriteringen som i vissa stycken är imponerande, inte minst i rent kvantitativa termer. Hans genomslag som forskare internationellt, t ex i form av antalet andra forskare som åberopar hans arbeten, är imponerande. Det skall också sägas att han har tillräckliga meriter som ämnesföreträdare. Hans pedagogiska meritering är emellertid mycket osäker och hans meritering vad gäller administrativ skicklighet är helt otillräcklig, inte minst vad gäller forskningsledning. När det gäller den pedagogiska meriteringen måste man särskilt ställa ifråga hur litet han åstadkommit när det gällt att handleda doktorander fram till disputation.

Tommy Möllers pedagogiska meritering och hans meritering som ämnesföreträdare måste betecknas som fullgod. Hans vetenskapliga meritering lämnar dock klara frågetecken i det att den dels är i klart avtagande, dels begränsad. Han har visserligen visat att han i ett arbete utan tvekan kan nå upp till den nivå som krävs för en tjänst som denna. Problemet är att det rör sig om just ett enda arbete och att hans vetenskapliga produktion därefter varit i dalande. Hans osynlighet i det internationella forskarsamhället är också något som talar emot honom på denna punkt, det är klart demeriterande att han valt att vara så passiv i dessa sammanhang. Vad gäller administrativ skicklighet och forsk-

ningsledning är också bilden tvetydig. Å ena sidan förefaller han ha goda administrativa kvalifikationer, å andra sidan har hans administrativa uppdrag hittills varit tämligen blygsamma. Som forskningsledare kan han å ena sidan uppvisa en räckvärd meriter som, givet hans ålder som forskare, måste betecknas som fullgoda. Å andra sidan är det märkligt att han inte på egen hand lyckats erhålla något forskningsanslag av betydelse från de viktigare forskningsfinansiärerna i Sverige.

Det är således mitt ställningstagande att ingen av de sökande uppfyller de krav som ställts för att anställas som innehavare av Lars Hiertas professur i statsvetenskap vid Stockholms universitet.

Göteborg den 14 oktober 2005

BO ROTHSTEIN

Raimo Väyrynen

Bedömningen av sökandena till Lars Hierta professuren som skall besättas har varit en ytterst svår uppgift av två anledningar. Samtliga tre seriösa sökande (Walter Carlsnaes, Jan-Erik Lane och Tommy Möller) har å ena sidan åtskilliga meriter från olika statsvetenskapliga forskningsområden. Ingen av de sökande har å andra sidan i sin helhet en så mångsidig profil inom forskning, undervisning, administration och offentlig verksamhet, vilken rimligen kan krävas av en innehavare av ifrågavarande professur.

Utan att desto närmare gå in på de sökandes ovannämnda meriter, kan deras professionella profil kort beskrivas på följande sätt. Walter Carlsnaes har visat sig vara en teoretiskt och metodologiskt skicklig forskare, med bevisligen empirisk forskningsapproach. Han har aktivt och

framgångsrikt deltagit i internationellt vetenskapligt samarbete, såväl i publikationsverksamhet som vid konferenser. Carlsnaes kan anses vara en internationellt framträdande och erkänd forskare inom sitt eget område. Hans verksamhet som handledare av forskningsarbete och hans erfarenhet av universitetsadministration lämnar emellertid mycket att önska. Trots starka vetenskapliga bevis har Carlsnaes enligt min mening inte en tillräckligt mångsidig akademisk profil för Lars Hierta professuren.

Jan-Erik Lane besitter en bred och mångsidig vetenskaplig produktion som dels baserar sig på sampublikationer. Hans vetenskapliga talang är uppenbar. Lanes forskningsverksamhet är visserligen i någon mån överlappande och ojämn. Han har mångsidig erfarenhet av universitet i olika länder. Ändå kan man inte undgå en känsla av att han inte integrerats speciellt väl i dessa arbetskollektiv. Detta antyds av Lanes ringa aktivitet på olika nivåer av universitetsadministrationen samt av hans begränsade deltagande i handledningen av avancerade lärdomsprov. Allt som allt verkar Lane, trots aktiv verksamhet och en internationell anda, inte tillräckligt mångsidigt uppfylla kraven som ställs för Lars Hierta professuren.

Tommy Möller framstår som en mycket aktiv och mångsidig forskare inom statsvetenskap. Hans studier omfattar olika frågor inom politisk forskning som är särskilt fokuserade på det svenska samhället. Möller har också under åren samlat erfarenhet av universitetsundervisning och forskningshandledning. Kanske har han därför tagit åt sig en allt mer aktiv roll i svensk samhällsdiskussion och i genomförandet av olika offentliga forskningsprojekt. I anslutning till detta kan man urskilja en viss fragmentering och ett bortfall av helhetsgrepp i Möllers forsknings-

verksamhet. Speciellt markant är en så gott som total avsaknad av internationell erfarenhet och produktion i Möllers forskarprofil. Internationell vetenskaplig verksamhet kan idag anses vara en förutsättning för utnämning till akademiska tjänster. På dessa grunder kan jag inte anse den sökande som tillräckligt mångsidigt kvalificerad för ifrågasvarande tjänst.

Slutresultatet av min bedömning är egentligen paradoxalt: även om samtliga tre kandidater har onekliga styrkor, är det ändå svårt att med givna kriterier anse dem kvalificerade för Lars Hierta professuren. Var och en av de sökande besitter

sådana svagheter vad gäller forskarprofilen som inte i tillräcklig utsträckning garanterar ett framgångsrikt handhavande av tjänsten.

Utifrån det ovannämnda ser jag att varken Walter Carlsnaes, Jan-Erik Lane eller Tommy Möller för tillfället uppfyller alla de krav som ett framgångsrikt handhavande av Lars Hierta professuren förutsätter.

Helsingfors den 20 oktober 2005

RAIMO VÄYRYNEN